

Полякова К. К.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності 081 Право,
науковий керівник: д.ю.н., професор, заслужений юрист
України, професор кафедри національного, міжнародного
права та правоохоронної діяльності **Стратонов В. М.,**
Херсонський державний університет

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ: ЗАХИСТ ЇХ ПРАВ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У лютому 2022 року військові формування РФ здійснили широкомасштабне вторгнення в Україну, але для багатьох громадян нашої країни ця війна почалась ще в 2014 році, саме тоді наша держава зіштовхнулася з появою особливої категорії осіб, які вимушено покинули місце проживання через військові дії, окупацію, втрату житла, та повинні були шукати безпеку в інших містах України. Згодом у 2014 році був прийнятий закон «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», яким і було окреслено поняття «внутрішньо переміщені особи» (далі ВПО).

Такою особою, відповідно до пункту 1 статті 1 вищевказаного Закону України, визнається особа (громадянин України, іноземець або особа без громадянства), який законно перебуває на території України, має право постійного проживання в країні та був змушений покинути своє місце проживання внаслідок збройних конфліктів, тимчасової окупації, насильства, порушень прав людини або природних катастроф [1].

Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну в 2022 році близько 4,9 млн осіб вважаються внутрішньо переміщеними особами. На жаль, як зазначають Дорош М.І. та Гаврильців М.Т., чимала кількість з них натрапила на

труднощі щодо реалізації конституційних прав, зокрема виборчих, соціального забезпечення, трудових, майнових тощо [2, с. 47]. Тому для держави актуальною проблемою постає визначення механізмів захисту прав ВПО, а також правове регулювання процесу відновлення їх порушених прав та свобод.

Першочергово треба зазначити, що кожна особа, яка є внутрішньо переміщеною, має право на отримання відповідної довідки про статус ВПО; крім того, всіх ВПО обов'язково беруть на облік за місцем їх фактичного проживання [3, с. 47].

Підкреслимо, що забезпечення житлом ВПО є одним із найважливіших та водночас найскладнішим із напрямів роботи держави у сфері забезпечення прав такої категорії осіб, адже житло треба розподіляти рівноцінно. Складність також полягає в тому, що житло треба знаходити в найшвидші строки і воно має бути таким, що задовільнить потреби осіб у повному обсязі. Також необхідно зазначити, що, згідно з Постановою КМУ № 495 від 29.04.2022 «Порядок формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання, обліку та надання такого житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб», надане житло є тимчасовим, тобто особи не мають ніяких прав щодо цього житла, окрім права тимчасового користування. Варто зазначити, що насамперед необхідно забезпечити житлом багатодітні сім'ї, пенсіонерів, вагітних жінок та осіб з інвалідністю, які втратили працездатність, тощо. Особливо вразливою категорією є діти які втратили батьків.

Щодо забезпечення трудових прав ВПО варто наголосити, що державі слід надавати підтримку тим, хто був змушений залишити не лише своє місце проживання, але й втратив роботу. У 2022 році Кабінет Міністрів України запропонував програму евакуації з південних регіонів до західної частини країни, і вона була використана значною кількістю підприємств; її сутність полягає в тому, що «Підприємствам були запропоновані допомога у підборі місць для виробничих

потужностей, у перевезенні та розселенні персоналу, пошуку нових працівників» [4].

ВПО найчастіше стикаються з такими проблемами, як пошук нового місця роботи, дефіцит робочих місць, низький рівень мотивації, складнощі у процесі адаптації тощо. Держава має ретельно вивчати це питання і створювати нові механізми для допомоги працевлаштування ВПО.

На сьогоднішній день актуальним залишається питання щодо забезпечення та гарантування права на охорону здоров'я.

Розвиваючи дану тематику, Резніченко С.В. та Дідик В. В. наголошують, що за умов воєнного стану «внутрішньо переміщені особи можуть отримати медичну допомогу, без укладання декларації із сімейним лікарем» [5, с. 236].

Проблематиці щодо матеріальних виплат особам залишившимся в окупації, в своїй роботі приділяє увагу Стратонов В. М., зазначаючи наступне: «Наприклад, громадян евакуювали з села яке знищено до міста, яке теж знаходиться в тимчасовій окупації» [6, с. 200]. Теоретично цих осіб можна віднести до категорії ВПО, але на практиці ці особи не зможуть навіть отримати матеріальну допомогу, бо територія є окупованою.

Звичайно, це не вичерпний перелік проблемних питань щодо захисту прав внутрішньо переміщених осіб, з якими стикнулася наша держава в період дії воєнного стану.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що широкомасштабне вторгнення росії в Україну спричинило зростання кількості осіб, що отримали відповідний статус ВПО. Держава зобов'язана усіма можливими механізмами допомагати такій вразливій категорії осіб, а це означає: гарантування та захист прав, забезпечення соціального захисту, реалізація права на отримання матеріальної допомоги тощо. Також, необхідно аналізувати та прогнозувати існуючі проблеми у сфері захисту прав ВПО і створювати стратегії щодо мінімізації цих проблемних питань.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.11.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 12.03.2024).

2. Дорош М. І., Гаврильців М. Т. Гарантії захисту прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в умовах дії в Україні воєнного стану. *Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах війни та після воєнний період* : матеріали наук. семінару. Львів, 2023. С. 47–49.

3. Малишко І. В. Внутрішньо переміщені особи та їх право на захист. *Інноваційні психолого-педагогічні, лінгвістичні та правові засади аграрної науки в умовах міжкультурної аграрної комунікації*: матеріали міжнар. науково-практ. конф., Біла Церква, 2023. С. 46–48.

4. Череватюк В. Б., Осадченко І. В. Захист прав внутрішньо переміщених осіб в умовах війни. С. 128–130.

5. Резніченко С. В., Дідик В. В. Забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб у період воєнного стану в Україні. *Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права* : матеріали міжнар. науково-практ. конф., Одеса, 2023. С. 234–237.

6. Стратонов В. М. Деякі питання захисту прав людини на окремих територіях в умовах тимчасової окупації. *Український дослідницький простір в умовах війни: адаптація й перезавантаження технічних і юридичних наук*: зб. матеріалів доп. учасників міжнар. науково-практ. конф., Харків, 2022. С. 198-202.